

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 12/8, p. 451-472

DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.11684>
ISSN: 1308-2140, ANKARA-TURKEY

This article was checked by iThenticate.

PROF. DR. NECMETTİN ERBAKAN'IN ZARİF DEVLETÇİLİK VE ÜSLUP ANLAYIŞI

*Emine AKBAŞ DEMİRKAN**

ÖZET

Hiç şüphesiz siyaset ve incelik ayrılmaz bir bütündür. Günümüzde kirli siyaset yapılanmaları nedeniyle hayati bağlantılarla birbirini besleyen bu iki olgu ayrı düşmüş, unutturulmuştur. Zarefetin eksik olduğu kaba yönetimler kitleleri uzunca bir süredir kendi rengine boyamaktadır. Yeteneksiz tecrübesiz, hiç bir dayanağa yaslanamayan ve içi boş siyaset yaklaşımları kitlelerin celladı olmaktadır. Merhametsiz siyaset de bu köksüz, maddeci yapılanmanın en belirgin sonucudur. Bu gün sadece madde kavramı ile şekil bulan batı kökenli siyaset modelleri halka, refah ve huzur getirme kuru vaadinden öteye gidememektedir. Çünkü bu söylevler, tamamen çıkar ilişkisi üzerine kurulu bir düzenin içinde, öylece hayat bulmuştur. Oysa halklar için refah, huzur, adalet, getirecek siyaset, sadece madde kavramı ile beslenen değil, aynı zaman da maneviyat ile birlikte kök salarak ete kemiğe dönüşerek şekillenen siyaset modelidir. Bu iki kavram üzerine hayat bulan o aranan modeli hayal eden ve tasarlayan çok yönlü siyasetçiler de yok değil siyaset arenasında. Bu iki kavram üzerine inşa edilmiş ergonomik model önerilerine örnek olacak bir isim geçti türk siyasetinden. O mümtaz şahsiyet farklı kesimlerin ortak kanısı ile mutabık kalınarak bu gün bile parmakla gösterilebilen bir isim olan, Profösör Doktor Necmettin Erbakan'dır. "Önce ahlak ve maneviyat " söylevi ile yola çıkarak, siyaseti arındırma hülyasını kuran Profösör Doktor Necmettin Erbakan, türk siyasal tarihine, tüm özverisiyle eskimeyecek bir model armağan etmiştir. Bu model "gülümseyen siyaset" modelidir. Erbakan siyaseti, 21. yüzyılın köhnemiş sosyal ilişkilerine yaşamını yitirmesine rağmen halen taze kan olmaktadır. Çünkü insanlık ideolojik ve ekomonik kaygılar nedeniyle ruhunu ve bedenini savaşımlara teslim etmiştir. Bu savaşlarda yarını olacak neslini yok etmektedir. Erbakan siyasetini söylevlerini araştırdığınızda barış, huzur, saadet, kokmaktadır. Onun siyaset dili incelendiğinde, günümüzde kuru söz dalaşından öteye gidemeyen, dayanaksız, gücün hükmüyle dillendirilen avam siyasetini kabul etmeyen üslup tarzı resmedilmektedir. Çünkü tüm bu avam siyaseti, betimlemelerin aksine, onun siyaseti usta bir zekanın ürünü, akılcı, köklü, zarif, üst düzey söylevleriyle süslediği, üslup ustalığıyla siyasetdaşlarına fark atarak, güncelliğini bugün bile korumaktadır.

* Öğr. Gör. Medipol Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksek Okulu, El-mek: edemirkan@medipol.edu.tr

Çalışmamız Erbakan'ın Türkiye'de ve dünyada unutulmuş ve aranan siyaset uslubunu ele-alarak söylevlerini günyüzüne çıkarmaktadır. Aynı zamanda çalışmamız, hocanın zarif devletçilik anlayışını, yaşamında kurulmasına öncülük ettiği kurumların bu geleneği ne kadar koruduklarına dair detayları da analiz etmeyi hedeflemektedir. Bu doğrultuda karşılaştırmalı incelemeler yapıldıktan sonra günümüz siyasetçilerinin üslup hatalarını da dikkate alarak, çeşitli tavsiye ve öneriler sunulacaktır. Makalemizde yer verilen bu analizler sayesinde günümüz siyasetçilerine model olması, farkındalık oluşturması ve ışık tutması, hedeflenmiştir.

Anahtar Kelimeler: İletişim, Beden Dili, Siyaset, Din, Erbakan, Milli görüş.

PROF. DR. NECMETTİN ERBAKAN'S GRACIOUS STATECRAFT AND WORDING APPROACH

ABSTRACT

Without a doubt, politics and subtlety are inseparable. These two phenomena, which nourish each other with vital links because of the dirty political structures today, have fallen apart, forgotten. The rough management kits that are lacking in elegance are painted in their own color, which is a long one. Inexperienced, unable to comply and hollow politics approaches become slaves to masses. Brutal politics is also the most obvious result of this rootless, materialist structure. The western-originated political models that find shape with the concept of matter today can not go beyond the promise of bringing to the people, prosperity and peace. Because these speeches are based on purely interest-based relations. However, prosperity, peace, justice and politics are not only nourished by the notion of matter but also by politics modeled by turning to the skeleton by rooting with spirituality for the people. There is not a multifaceted politician who imagines and designs the sought-after model that comes to life on these two concepts, not in politics. It is a name that will be an example of the ergonomic model proposals built on the two concepts that are mentioned in the book. He is Professor Necmettin Erbakan, a distinguished personality, a name that can be displayed even by finger today, in agreement with the common belief of different sectors. Professor Necmettin Erbakan, who founded the policy of purifying politics by setting out on the path of "Firstly ethics and spirituality", presented a model to Turkish political history with all its self-sacrifice. This model is "smiling politics". Erbakan's politics are still fresh blood despite the death of 21st century unfriendly social relations. Because humanity has delivered its soul and body to wars due to ideological and economic concerns. It will be able to destroy the next generation in these wars. People go to the highest level in material sciences and push conditions to spaces and time. Today human beings have been able to reach the outside of the world, even outside of their own atmosphere. Despite all these unforeseen progresses, mankind is far behind in the knowledge of self-recognition. Thus, the person who does not know himself can not design the spaces and the works he needs. This complete unrecognition

Turkish Studies

has created artificial spaces and appliances. Erbakan's policy is to define more people's needs. It identifies human nature and also targets material needs. Self-awareness is directed at finding and correcting missing, defective, abilities.

With this aspect, mistakes are more vital to compensate and natural and spiritual needs. Erbakan also looks at the subject in full view of this point of view. It will not be possible to produce a useful product for a person who is hungry in nature and can not be spiritually fed. For that reason, the development of the society will go as far as one time and eventually it will be blocked. This state of humankind has a vicious, non-transformational outburst. According to Erbakan, if a person feeds his or her own material and cares about his life, he reflects the situation of a worker who has become self-deprecating, thinking only of himself, "How can I put an iron between the machines to impede the operation of the plant?". How is it possible to produce a work with this mood?. Yet he needs an ideology that will motivate him spiritually. This ideal would be firstly conceived of as "morality and spirituality", it will be able to fill the human beings up to their marrow and make it equip. When his political language is examined, a stylistic style is depicted that does not accept the prejudiced politics of today, which can not go beyond a dry promise. Because, contrary to all this popular politics, maintains its update even today, making a difference to its politicians with the ingenuity that politics adorned by the product, rational, rooted, elegant, high-level discourse of a master intelligent.

STRUCTURED ABSTRACT

Without a doubt, politics and subtlety are inseparable. Nowadays, these two cases have been separated and neglected due to the vital connections due to the leasing politics. Due to the lack of elegance, the rude governor kits are painted in their own shades for a long time. Inexperienced, inexperienced, never grieving is a lawbreaker, and the inner void is becoming a slave of political habits. Brutal politics is also the most obvious result of this rootless, materialist structure. Today, western-originated political models that find shape only with the concept of matter can not go beyond the promise of bringing people, prosperity and peace. Because these speeches were found in an order based on the relationship of interest, and so on. However, prosperity, peace, justice, and politics for the people are modeled not only by the concept of matter, but also by the rooting of the spirit together with the bones. There is not a multifaceted politician who imagines and designs the sought-after model that comes to life on these two concepts, not in politics. It is a name that will be an example of the ergonomic model proposals built on two concepts that have been put on the market. He is Professor Doctor Necmettin Erbakan, a distinguished personality, a name that can be shown even by finger today, in agreement with the common belief of different sectors. Professor Doctor Necmettin Erbakan, who founded the policy of purifying politics by setting out the path of "ethics and spirituality" first, presented a model to turkish political history with all its self-sacrifice. This model is the "Smiling politics" model. Erbakan politics is still fresh blood despite the death of 21st century unfriendly social relations. Because humanity has delivered

Turkish Studies

its soul and body to wars because of ideological and economical concerns. In these wars, the next generation will be destroyed.

People go to the highest level in material sciences and push the conditions and the time. Today, human beings have been able to reach out to the outside world of their own atmosphere. In spite of all these unforeseen developments, mankind is far behind in the knowledge of self-recognition. Thus, the person who does not know himself can not design the spaces and the works that he needs. This completely unrecognizable state has created artificial spaces and tools. Erbakan 's policy is to define the needs of more people. It also defines the human nature and also the material needs. Recognition of self is aimed at finding and correcting their deficiencies, their abilities. In this respect, the mistake is more vital to compensate and nurture spiritual needs. In Erbakan, the issue looks at this point of view completely. It will not be possible to produce a useful product for a person who is hungry in material and can not be nurtured spiritually. For that reason, the development of the society will go as far as one time and eventually it will be blocked. This state of mankind is a vicious, non-transformational outbreak. According to Erbakan, if a person feeds his or her own material and cares about his life, he reflects the situation of a worker who has fallen into his work, thinking only of himself, "what kind of an iron between these machines will prevent the factory from working?" How is it possible to produce a work with this mood? Yet, he needs an ideology that will motivate him spiritually. This ideal first, "morality and spirituality will be conceptualized by discourse, it will be able to fill the people up to their marrow, and it will make it equip. Peace is peace, joy, smell when you search for the speeches of Erbakan politics that are fed with spirituality. When his political language is examined, a stylistic style is depicted that does not accept the prejudicial politics of today, which can not go beyond a dry promise and is spoken with power. Because, unlike all the depictions of the ordinary politics, its politics is still preserved even today, with the difference of its politicians with the style mastery adorned by the product, rational, rooted, elegant, high-level speeches of a master intelligent.

Erbakan politics is a touchable politics. The more interesting and varied the channel is, the more effective the message is in communication. Erbakan caught this attention. He has dealt with every discourse and reached out to such academic studies and presented them by designing them with concrete materials according to the mass line. When we look at the archive records of Erbakan, it seems that even though it is a difficult subject to be overwhelmed with numerical data, it is a plain dille with tables and tables designed by him. At the same time, Erbakan was also a politician whose target could be touched and easily seen. In other words, Necmettin Erbakan is doing special politics for the person according to the place and time. He does not hesitate to say special feelings towards the client even when he is in the process of greeting. He has a sense of style that embraces all humanity.

When we look at Erbakan's life which is full of all these details and more, we see that the understanding of elegant statehood is mostly integrated with Erbakan. It is a brand that can not be fulfilled in Turkish and Islamic politics. Erbakan's work has been taking place in Turkey and in the world by taking the forgotten and sought-after politics of the world.

Turkish Studies

At the same time, our study aims to analyze the details of Erbakan's concept of elegant statism, as well as the extent to which institutions that he has led in his life have maintained this tradition. In this respect, after the comparative archival studies on Erbakan have been made, various suggestions and suggestions will be presented taking into consideration the stylistic mistakes of contemporary politicians. Thanks to these analyzes that are included in our editions, it is aimed to be a model for today's politicians, to raise awareness and to keep a light!

Keywords: Communication, Body Language, Politics, Religion, Erbakan, Milli Gorus.

Giriş

Siyasette zerafeti etkili şekilde kullanmanın, kitleleri sağlıklı bir iletişime yönlendirmedeki etkisi tartışılmaz bir gerçektir. Milli görüş lideri Prof. Dr. Necmettin Erbakan da bu noktada gerek hal ve hareketleri ve gerekse yaşam tarzı ile dikkat çeken bir isimdir. O, markalaştırdığı özgün üslup tarzı ile ölümüne rağmen bu gün bile halen canlı kalan ve eskimeyen bir siyaset tarzını miras bırakmıştır. Erbakan, üstün zekalı, yetenekli ve tüm engellemelere rağmen, halen adından söz ettirebilen başarılı bir siyasetçidir. Değişen çağa rağmen söylevleriyle, hal ve hareketleriyle değişmeyen bir isim olan Erbakan, ömrünün sonuna kadar sözünün arkasında durabilen, aydın, olgun bir şahsiyet olmayı başarmıştır. Geçen zamanla yaşam tarzı ile söylevleri arasında ki sıkı bağı gören halk, ona inanmış ve adım adım iktidara taşımıştır. Tüm bu yönleri ve daha sayamayacağımız bir çok yanı ile dünya müslümanlarının liderlerinden olan Erbakan, kullandığı siyasal üslup tarzı incelenmeye değerdir. Bu alandaki söz konusu makale, siyasette içerik bakımından yitirilmiş insani meziyetlere bir vurgu yapmaktadır. Araştırmadaki detaylarla siyasetin zerafetle şekillenerek tekrar yapılanıp, hayat bulması hedeflenmektedir. Bu hedefe doğru yürümek, türk siyaset tarihine çok şeyler katabilecek çıkarımlar sağlayabilecektir. Çalışmamızda Prof. Dr. Necmettin Erbakan'ın iletişim yönetimi, zarif devletçilik ve üslup Anlayışı incelenmeye çalışılmıştır.

Makalemiz dört ana bölümden oluşmaktadır. Araştırmamızın girişten sonraki ikinci bölümünde “Türk Siyasetinde “Necmettin Erbakan Akımı ve Milli Görüş Hareketinin” türk siyaset tarihine katkılarına yer verilmiştir. “Necmettin Erbakan’ın Siyaset Dili ve Öz Kimliği” ise üçüncü bölümde birçok alt başlıkla detaylandırılmıştır. Söz konusu incelememiz sonuç bölümünü oluşturan dördüncü bölümle sonlandırılmıştır.

2. Türk Siyasetinde Necmettin Erbakan Akımı ve Milli Görüş Hareketi

Sadece çıkar temelli uygulamalar nedeniyle yıpranan günümüz siyasetinin yeni bir imaja ihtiyacı olmaktadır. Her geçen gün kemikleşerek hastalıklı bir hal alan bu imaj, sadece temiz siyasetçi yapısıyla sağlıklı hale getirilebilecektir. Prof. Dr. Necmettin Erbakan’ın siyaset üslubu bu hastalıklı hali gidermeye yönelik açılımlar sağlayabilecek içeriktedir.

“Devlet işlerini düzenleme ve yürütme sanatıyla ilgili özel görüş veya anlayış”¹ olarak tanımlanan siyaset kavramı günümüzde gayesinin dışında çok farklı anlamlarla karşımıza çıkmaktadır. Çünkü dünya siyasetçilerinin birçoğunun umarsız davranışları nedeniyle siyasetin bu günkü anlamı halk arasında oldukça farklılaşmıştır. Bugün artık diyebiliriz ki, halkların gözünde yıpranmış, kimin doğru söylediği net bir şekilde kestirilemeyen bir siyaset anlayışı hakimdir. Bu

1

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.58dd25e50b8382.61329054 01.03.2017

belirsizlik ortamında halklar her sabah başını ve sonunu kestiremedikleri yeni güne, endişeli bir yüzle, adeta çarpılmışçasına uyanmaktadırlar. Bu nedenle kitleler, böylesi güvensizlik ve karmaşa dolu bir ortamda, tercihlerini değiştirmeyerek sabit görüşde kalmaya meyilli oldukları gözlenmektedir.

Dünyada ki denge hareketleri adeta yeni hamlenin sarhoşluğu ile bir önceki hamlenin hızlıca unutturulduğu bir satranç oyuna benzemektedir. Küresel gezegenimizdeki aceleci ve hamle odaklı bu hızlı değişimlerde baş rollerde, siyaset ve incelikten yoksun, ham siyaset anlayışını benimsemiş liderler yer almaktadır. Bu yıpratıcı deneyimler nedeniyle artık son yüzyılın insanı ümitsizdir. Ve siyaset ile inceliği bir arada göremeyeceği kanısındadırlar. Temiz üslup temiz siyaset anlayışını neden sonuç ilişkisi içerisinde görmeye dair umutlar da tükenmektedir. Kirli kelimesiyle özleştirilmiş siyaset, kitlerin zihinlerinde aldatma, manipülasyon, yalancılık imgeleriyle çağrıştırılmaktadır. Bu durum özellikle batıda uzunca zamandır böyledir. İngiliz dil bilimci Samuel Johnson bu kavramı, “Siyaset dünyada yükselmenin aracından başka bir şey değildir”(Akay, 2014). diye özetlemektedir. Amerikan tarihçisi Henry Adams'ın ise siyasete oldukça net bir açıklama getirerek bu hayati kavramı “nefretin sistematik organizasyonu”² ifadesi ile dillendirmiştir. Yakın tarihimize baktığımızda da benzer duygular içerisinde girmektediriz.

Bugün, toplumlarımızda anlam ve değer dejeneresinin had safhada olduğunu gözlemlemekteyiz. Olaylara batı bakış açısıyla bakan kitlelerimiz kendilerini onun rengine boyamaktan gurur duymaktadır. İlişkilerde sadece, menfaat ve çıkar ilişkisi olan, kendi gibi olmayan yaşamları yok sayarak, varolacağına inanan, kısacası hayatını idame ettiren, maddeci siyaset rol modellerinin hayatımızın içinde dolaşıyor olması bizi bu noktaya getirmiştir. Yani yukarıda söz ettiğimiz siyaset, manevi ve insanı duygulardan yoksun içi boş bir siyaset kavramıdır ki, tamamen meteryalist batı kültürünün ürünüdür. Bu kültür şehir şehir, ülke ülke dünyanın her yerine sinsice yayılarak, nefsi zayıf insanlarda hayat bulmuştur. Bu içi boş maddeci, hastalıklı siyaset kültürü, virüsünü bulaştırdığı insanları, siyasetin celladı haline getirmiştir ve çok canlar yakmıştır. İşlenmemiş, enerjisiz ham siyaset modelleri, bahsettiğimiz siyaset türünün ilk basamağıdır. Yetenezsiz ve tecrübesiz siyasetçilerde zerafetten yoksun söylevleri ile bu basamakta özünden habersizce, boy gösterip durmaktadırlar.

Günümüzde siyaset yaşamımıza bir oksijen gibi can vermektedir. Yani hayatımızdan çıkması asla söz konusu olmayan bir olgu haline dönüşmüştür. Hem bu gerçeklikle her gün yüzleşip, onsuz olmuyor diyoruz, hemde halklar için huzurlu, adaletli, refah içerisinde formlar üretmeyeşine şahit oluyoruz. Oysa siyasetin içerisindeki en büyük eksiklik maneviyatsızlık eksikliğidir. Madde siyaseti, parçalanmaz, kompleks bir varlık olan insan için ergonomik değildir. Onu ergonomik yapmak, ancak siyasetin içerisine maneviyatı sokmakla mümkün olacaktır. Bu hayati kavrama, maneviyat iksiri ilave edildiğinde işte o zaman, yaşamın içinde tam anlamı ile uygulanabilir hale gelecektir. Ve ancak, “ahlak ve maneviyat” kavramı ile donanımlanmış bir siyaset ülkelere refah getirebilecektir. Dünyaya merhamet dağıtılabilecektir. Din, ırk, meshep gözetmeden doğmamış bebeklere bile gelecek olabilecektir. Kısacası küresel bir merhametin yaşam bulurluluğu bu detaya bağlıdır. Tıpkı Osmanlı imparatorluğunun siyaset yaklaşımı gibidir. Orada her kesime hitap edebilecek bir siyaset hakimdir. Bu yönü ve misyonu ile uzun yıllar halklara, refah, huzur, güven dağıtmıştır. Erbakan, asırlardır ayrı düşmüş bu iki olguyu bir araya getirerek, sadece kendi ülkesinin değil, tüm dünyanın refahını gözetken, çok hayati bir gerçeği görmemize vesile olmuş bir liderdir. Onun kurguladığı siyaset modelleri ile yarım asırdır süren siyaset skolastiği kırılmış, putlaştırılmaktan kurtulmuştur. (Türk&Üstün, 1992, 140) O, sadece kendi milli duygularının peşine düşmemiştir. Projeleri ile batının gittiği yanlış yoldan dönmesine dair çözümler bile üretmiştir. Tüm

² <https://politikvesiyasi.wordpress.com/2013/07/19/siyasetin-verasete-donusturulmesi/> E.T. 01.03.2017

bu evrensel üretim yeteneği ile yeniden yaşanabilir, “yeni bir dünya'nın” (Erbakan, 2003, s.49) inşasına soyunmuştur. Bu bağlamda “Necmettin Erbakan'ın, devlete yüklediği genel anlam, insanlara hizmet etmek ve onları saadet nizamına erdirmekle görevli bir araç iken; Türkiye özelinde devletin anlamı, bütün insanlığa huzur ve barış getirecek bir kurtuluş önderi olmaktır.” (Arpacı, 2012, s.247-248). “Erbakan'a göre (...) her alanda kalkınma hareketlerinin en baş unsuru insandır. İnsan unsuru sağlam ahlak ve karakter sahibi ise kalkınmada randımanı çok büyük olacaktır. (Ersin&Yıldırım, 2016, s.144).

3. Necmettin Erbakan'ın Siyaset Dili ve Öz Kimliği

Arapça dinin yıldızı anlamına gelen, ‘Necmettin’ ismiyle münhasır bir kişilik olan Erbakan, uzunca bir dönem karanlıklar içerisinde kalmış islami siyaset kavramını şekillendirerek aydınlatmış önemli bir yıldız olmuştur. Cumhuriyetin 3. kuruluş yılında 29 Ekim 1926'da dünyaya gelen Erbakan'ın ismi, çeçen lider Şeyh Şamil'in ünlü kumandanlarından ve annesinin akrabalarından olan ‘Necmettin’ isimli mücahid komutana aittir. Erbakan'a doğduktan sonra da bu şahsın adının verilmesinin yanında, yıllar sonra onun ünvanına da sahip olup, ‘mücahid’ tanımlamasıyla anıldığı görülmüştür.³ İsmine dair bir başka detayda şöyledir. Babasının hocası Mehmet Rüştü Aşıkkutlu Hoca, evlerine ziyarete geldiğinde onlara kapıyı açan Erbakan'dır. Kendisini tatlı bir gülümseyişle karşılamaından hoşlanan hocaefendi, çocuk Erbakan'a hitaben; ‘Allah yolunda yıldızın parlasın oğlum. Allah yolunda millet yolunda’ (Çalmuk, 2016, s.99) diye dua etmiştir. Ardından da Necmettin Erbakan hakkındaki izlenimlerini ‘Maşallah yıldız gibi bir mahdumun var Reis Bey’ (Çalmuk, 2016, s.99) diyerek babasına da iletmıştır. Daha sonra da Erbakan Mehmet Rüştü Aşıkkutlu hoca efendi'nin ve Şeyh Abdurrahman Efendi'nin sohbet nasihat ve derslerine katılarak ilk dini eğitimini onlardan aldığı görülmüştür. Baba Mehmet Sabri bey ‘Önce ahlak ve maneviyat duyguları’ ile çocuklarını yetiştirmek ve çağın gerektirdiği ilimlerle donanımlayarak kariyer planı yapma hedefindedir. Bu nedenle Mehmet Sabri bey çocuklarının şu dört öğüdü yaşam felsefesi edinmelerini istemiştir.

“Arkadaşınızı iyi seçeceksiniz!

Kral gibi vakur ve onurlu olacaksınız!.

Kızdığımızı sevindiğinizi belli etmeyeceksiniz!.

Yalan söylemeyeceksiniz!” (Çalmuk, 2016, s.114-115)

Necmettin Erbakan yaşamı boyunca ailesinden aldığı bu nasihatler ve karşısına çıkan daha bir çok din adamının yaşam tarzını şekillendiren derin öğretileri ile beslenmekten kendini uzak tutmamıştır. Özellikle bu tür ilişkilerin o dönemde bir takım çevreler tarafından aşağılanmasına, gericilik ile yaftalanmasına sebep olmasına rağmen, o bir an olsun köklerini beslediğini düşündüğü bu zatların eteğinden ayrılmadan yoluna devam etmeyi tercih etmiştir. Erbakan, bu dini liderler tarafından da önemsenen ve yakından takip edilen bir liderdi. Buna dair Mehmet Zahid Kotku Hazretleri'nin görüşünü yansıtan bir anı paylaşılmaktadır. Gümüşhanevi şeyhi Mehmet Zahid Kotku hoca'nın bir sohbeti sonrası cemaatten birinin, ‘hocam Milli Selamet partisine, Korkut Özal mı, yoksa Necmettin Erbakan mı devam etsin?’ sorusuna Kotku, şöyle cevap verir. ‘Masonlar, siyonistler Necmi ile uğraşıyorlar. Az mı geldi? Şimdi de müslümanlar uğraşıyorlar. Korkut Özal cemaatten bir kardeşimiz Necmi kucağında büyüttüğün bir evladımdır’ diye cevap vererek Erbakan hakkındaki endişelerini dile getirmiştir.(Ertem, 2013, s.148-149)

Erbakan'ın “biyografisine dair detayları incelediğimizde, bir milletin kurtuluşunun hem ekonomik, hem ahlaki gelişme, hem de köklerine bağlılıkla mümkün olabileceğini vurgulayıp durmuş ve daha çocuk yaşta kurduğu devletçilik oyunlarıyla bunları hayata geçireceğinin sinyallerini

³ <https://www.youtube.com/watch?v=-lr980gEg6g> E.T. 01.03.2017

vermiştir.” (Akbaş Demirkan, 2017, s.17). Hiç şüphesiz bu durum, küresel katil emperyalist güçlerin zulümlerini ilk defa keşfetmişçesine dile getirme söylev döngüsünden ibaret değildir. Aksine Erbakan’ın küresel genişlikteki zihin yapısında, mazlumun yanında olan bu karşı duruşu, tamamen planlı ve programlı bir şekilde mühendistik bir proje gibi titizlikle tasarlanmıştır. Bu tasarlayış kabiliyeti Erbakan’ı rakiplerinden farklı kılan ayrıcalıklardan sadece biridir. Bu yaklaşımı ile Erbakan, butik, özgün siyaset tarzı ile karşımızda durmaktadır.

3.1 Zarif Devletçilik ve Erbakan

Erbakan’ın zarif devletçilik anlayışı aslında bir aile geleneğinden gelmektedir. Onun soyağacına indiğimizde ailesinin uzun dönemler devlet işlerinde görev alan kimselerden olduğunu görmekteyiz. Annesi Kamer Hanım, Sinoplu kale kumandanı Binbaşı Halil Bey’in torunudur.(Çalmuk, 2016, s.18). Erbakan’ın dedeleri devlet işlerinde önemli görevler almışlardır. 1700-1865 yılları arasında Osmanlıya bağlı Kozanoğulları’nda Maliye Nazırlığı yapmış bir aileden gelmektedirler. Aile o bölgede çıkan karışıklılar yüzünden İstanbul’a getirilmiştir. Burada Abdulhamid Han tarafından tahsis edilen para ile Erbakan’ın babası Mehmet Sabri beyin hukuk eğitimi alması sağlanmıştır.(Çalmuk,2016, s.25).

Erbakan’ın babası Sabri bey’in, Haçin’in Tülü köyünde büyüdüğünü görmekteyiz. Haçin, Adana bölgesinde Ermeni ve Türk kökenli insanların uzun dönem barış içerisinde yaşamlarını sürdürdüğü bir bölgedir. Osmanlı’nın son dönemlerinde tüm imparatorluk genelinde olduğu gibi bu bölgelerde de bir çok karışıklıklar çıkmıştır. Bölgede parçala yut politikası ile eşi benzeri görülmemiş oyunlar oynanmıştır. Konum itibari ile Fransızların iştahını kabartan bu bölge de yerli Ermeni halklar kullanılmıştır. Orta Toros geçitlerini ele geçirerek daha büyük bir devlet olmak isteyen Fransa, Haçin Ermenilerini, bölgeden büyük çiftlikler olarak ekonomik olarak güçlenmelerine yönelik teşvik ettikten sonra, orada özerklik kurmayı planlamışlardır. Bu plan dahilinde gerekli zemini hazırladıktan sonra harekete geçip, masum köy halkları üzerinde çeşitli provokasyonlarla, büyük katliamlar yaptırılmıştır.⁴ Bu katliamlara maruz kalan aileler arasında Erbakan’ın yakınları da bulunmaktadır. 1900’lü yıllarda ve öncesinde Adana bölgesinde gerçekleşen Ermeni ayaklanmalarında 232 kişi Ermenilerce katledilmiştir. Erbakan’ın kardeşi Kemalettin Erbakan’a göre amcaları Nazır Efendi’de 1920’de Ermeniler tarafından öldürülmüştür. Yine Kemalettin Erbakan’ın aktardığı bilgiye göre bu katliamlar da sadece amca Nazır Efendi değil, aynı zamanda ayaklanan Ermeni komşuları tarafından dedeleri ve diğer akrabaları da köy camisine doldurup yakılarak feci şekilde katledilmiştir.

Necmetin Erbakan’da hayatına dair ayrıntıları, Nisan 1977 tarihli Günaydın Gazetesine verdiği röportajda şöyle aktarmıştır.

“Efendim bizim dedelerimiz Kozanoğullarındandır. Kozanoğulları bugünkü Fethiye ile Adana arasındaki sahil bölgesinde hükümandılar. Selçuklu Türklerindedir. Osmanlılara asker ve vergi vermekle beraber kendi işlerine müstakil kalmışlardır. Bu hal Cennetmekân Sultan Hamit zamanına kadar sürmüştür. Sultan Hamit bu beyliğe son verdiğinde büyük dedemin ağabeyi son kozan beyi idi. Beylik son bulduktan sonra büyük dedem ve ağabeyi Sultan tarafından İstanbul’a getirilmişlerdir. Rahmetlik babam Mehmet Sabri Bey İstanbul’da bulunduğu zaman hukuk tahsili yapmıştır. O zamanın hukuk tahsili tabii... Kadı olarak göreve başlamıştır. Ve ilk görevi Muş’un genç kazasında olmuştur. Balkan harbi falan sırasında olabilir. Çünkü seferberlikte Erzurum’daydı. (Rus ve Ermeni saldırıları sırasında) O acıları yaşamıştır. Kendisi bundan sonra takriben 40 sene Türkiye’nin muhtelif yerlerinde kadılık ve ağır ceza reisliği olarak görev yapmıştır.”⁵

⁴ https://www.turkcebilgi.com/haçin_olayı E.T. 01.03.2017

⁵ <http://www.burhandergisi.com/roportaj/883-erbakan-gunaydin-roportaj.html> E.T. 01.03.2017

Bu detaylardan sonra Erbakan ailesinin zarif devletçilik anlayışı bağlamında bir noktaya vurgu yapılması gerekir ki oda şu bakış açısidir. Özellikle Ermeni ayaklanmaları sonucu hayatının kaybetmiş olan Erbakan ailesi buldukları güçlü idari konuma rağmen, bu konuyu asla kitleleri yönlendirici bir tarzda dillendirmemiştir. Aksine aileye büyük acılar verdiği halde provakasyonlara ihtimal vermemek amacıyla konunun üstünü örtmeye meyilli oldukları gözlenmektedir. Kemalettin Erbakan bu durumu naklederken babası Mehmet sabri bey'in söz konusu olay hakkında tek kelime dahi etmemeye önem verişine değinir. Ayrıca ağabeyi Necmettin Erbakan'ında bu noktada duruşuna şu cümlelerle dikkat çekmiştir. 'Necmettin abim de babam gibi yüzyıllardır millet-i sadıka olmuş Ermenilere ilişkin kindar ve ayrıştırmacı olmadı.'(Çalmuk; 2016; s.35) diye aktratmıştır. Erbakan, ailesinin bu yaklaşımını, siyasi hayatı boyunca tüm sıkıntı ve karalama politikalarına rağmen sürdürmüştür. Özellikle 28 şubat sürecinde ve sonrasında Erbakan'nın siyaset tutumu başlatılan karalama kampanyaları nedeni ile abartılabildiği kadar abartılarak, askerle Erbakan arasında suni bir gerginlik varmış gibi yansıtılmıştır. Öyle ki daha önceleri aylık gerçekleşen MGK toplantılarının varlığından bile haberdar olunmayan Türkiye'de, bu süreçte anormal bir tansiyon yüksekliği oluşturulmuştur. Bu suni gündemde en büyük aktörler olarak basın kuruluşlarının kullanıldığı görülmektedir. Aşağıda bu havayı oluşturduğu düşüncesine dikkat çekmek amacıyla dönemin gazete manşetlerine yer verilmiştir.

- “Pompalı MGK” (11.02.1997 Hürriyet)
- “En kritik MGK” (18.02.1997 Sabah)
- “Erbakan MGK'da terleyecek” (24. 02.1997 Radikal)
- “Gözler Cuma'da” (26. 02.1997 Hürriyet)
- “Herkes çok gergin “(26.02.1997 Sabah)
- “Erbakan tırmandırıyor” “(26.02.1997 Radikal)
- “Kritik MGK bugün” (28.02.1997 Hürriyet)
- “MGK toplantısında Beşi de konuşacak” (28.02.1997 Sabah)
- “Tarihi MGK toplantısı” (28.02.1997 Akşam) (Erbakan; 2016; s.143)

O zaman basının söylevlerinin suni olduğunu Erbakan sürekli dillendirmekteydi. Oysa Erbakan'ın bu tutumunun sadece savunma refleksi ile yapıldığı kanısı lanse ediliyordu. Bu iddiaya dikkat çekmek adına Habertürk televizyonunda canlı yayında yaptığı konuşmaya yer verilmesi uygun olacaktır. Yayına davet edilen Erbakan'a hitaben spiker “Madem aranız askerle iyi neden onları bu süreçte suçsuz olduğunuza ikna edemediniz” sorusunu yöneltir ve karşılığında şöyle bir cevap alınmaktadır.

Erbakan;

-Askeri ikna etmediler! Askerler 700-800 bin kişilik Türk Ordusu, Milli görüş'e en sağlam olan kuruluşumuzdur. Fakat emir komuta zincirine bağlı oldukları için 7-8 kilişilik üst kademedede bir cunta kurdunuz mu istediğinizi yapabiliyorsunuz. Bünyesi itibari ile otoritesi var.

Spiker;

-“O, 7-8 kişinin kim olduğunun farkında mıydınız.

Erbakan;

-Evet kimler olduğunun farkındaydım. Kendilerine nasihat edip onları şuurlandırmak için büyük emekler verdim. Fakat dış güçler kendi istek ve arzularını yerine getirmek için her türlü

Turkish Studies

etkinliklerini kullandılar ve bu 7-8 kişinin yapmış olduğu çalışmalarını yönlendirdiler. Yönlendirdiler ama ne oldu? Bu 7-8 kişi bize bir şey yapamadı. (...) Siyonizmin işine gelmediği için bizi uzaklaştırmak istediler. Yok irticaaymış, yok aczimendilermiş. Uydurma propaganda ile bizi uzaklaştırmak için her türlü etkinliği kullandılar. Askere biz zam yaptık bize teşekkürle geldiler. Tam tersi teşekkürle geldiler. Genelkurmay başkanı, kurmayları ile birlikte geldi. Şu konuda biz maaşları hesapladık, cumhuriyet dönemi dolar bazında en büyük maaşı bize veren başbakan sizsiniz. Size teşekkür borçluyuz. (Genelkurmay Başkanı İsmail Karadayı kastederek) Bu teşekkür vazifesi için geldik dediler. Her gelişlerinde sizden fevkalade memnunuz; büyük işler yapıyorsunuz diye bana daima takdirlerini bildirmişlerdir. Asker başka, Amerikan'ın planları başka. (Çetinkaya, 2016, s.164-166) Bu karalama dönemin ardından askerle Erbakan arasında ki gerginliğin aksi yönde olduğu daha sonra uzun süre haber programlarında,⁶ belgesellerde⁷ ve kitaplarda (Çetinkaya; 2016;) detaylıca itiraflar edilecektir.

CIA Başkan Yardımcısı Graham Fuller, Los Angeles Times gazetesine yazdığı makale ise yukarıda bahsettiğimiz dış güçler baskısını kabul eder bir açıklama olarak dikkat çekmektedir. Makaleye göre; 'Erbakan, İslami siyasi gündemi için Batı'yı hiçe sayıyor ve ülkesi için bağımsız bir dış politika oluşturmaya çalışıyor. Türkiye Erbakan'ın başa gelmesiyle geleneksel olarak otomatik bir şekilde ABD'nin her isteğini yapan ülke olmaktan çıkacaktır' diye endişelerini dile getirmekte ve açıkça Erbakan'ın bir an önce durdurulması gerektiğini dile getirmiştir. (Göksal, 2015, s.107)

Erbakan'ın zarif devletçilik anlayışının göstergesini iyi bir şekilde yansıtan bir başka arşiv detayı varki o ise bir fotoğraf karesidir. Aşağıda yer alan bu fotoğraf karesi dikkatle incelendiğinde oldukça anlamlı mesajlar çıkarılabilmektedir. Erbakan ve Abdullah Gül bir işadammının cenaze töreninde karşılaşmıştır. Erbakan'ın içinde bulunduğu tüm insani duygulara ve ilerlemiş yaşının verdiği olumsuzluklara rağmen, ayağa kalkarak Gül ile tokalaşmıştır. Bu fotoğraf karesinden şöyle bir çıkarım yapılabilir ki; Erbakan, devleti simgelediği için Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'e saygı ve nezaketle yaklaşmakta geri kalmamıştır.

⁶ <https://www.youtube.com/watch?v=QVMVQFvrkdM> E.T 04.04.2017

⁷ <https://www.youtube.com/watch?v=GR3L4BmcZBo> E.T 04.04.2017

Resim 1; İşadamı Hasan Kalyoncu için düzenlenen cenaze töreninde Cumhurbaşkanı Abdullah Gül, tokalaşmak isterken Erbakan ayağa kalkmaya çalışıyor.⁸

Hocanın bu zarif yaklaşımını destekleyen bir başka anıyı ise siyasi hayatı boyunca hep yanında bulunan Recai Kutan tarafından bir belgeselde aktarılmaktadır. Kutan şöyle bilgi veriyor. “Ben Fazilet Patisi genel başkanı oldum. Erbakan zaman içerisinde rahatsızlandı. Bu nedenle evinin altındaki büroda bir araya geliyorduk ve olan bitenler hakkında bilgi veriyordum. Konuşmamız bitince gitmek için ayağa kalkınca hoca kalkıyor. Beni binanın dışına kadar yalvarmama rağmen oradan yolcu ediyordu. Ben hocam istirham ediyorum, eziliyorum derdim hoca olmaz derdi. Ama ben biliyorum ki bu bizim davamızın genel başkanı o nedenle bu şekilde muamale etmem lazım diye düşünüyordu. Yani bu kadar zarıftı” (Akbaş Demirkan, 2016)

⁸ http://i.radikal.com.tr/644x385/2008/11/24/fft5_mf72655..Jpeg

Erbakan, zarif siyaset anlayışını siyaset sahnesine ilk girdiği zamanlardan bu yana önemsemiştir. Hatta kaba siyasetin önlenmesine yönelik bir takım görüşmeler yapmakta ve kararlar almaktadır. 70 yıllarda dönemin önemli siyaset adamı Dr. Saadettin Bilgiç ile Konya’da gizli bir görüşme ile yanyana gelmiş ve görüşmede seçim propagandaları sırasında birbirlerine karşı ağır kelimeler kullanmamak hususunda, daha önce yapmış oldukları anlaşmayı teyid etmişlerdir. (Türk vd.,1992, s.98)

3.2 Empatik İletişim ve Erbakan

Erbakan, türk siyaset tarihinde empatik yaklaşımı ile dikkat çeken sıradışı bir kişilikte olduğu görülmektedir. Aslında bu durum onun islam dinine yakınlığı ile ilişkilidir. Merhamet merkezli bir anlayışı olan İslam dininde, ilişkilerde empatiyi temel almak, barışçıl olmak, iyilik yapmak her zaman övülmüştür.(Altun, 2006). Ayrıca tüm dünyanın kurtuluşu için bu içerikteki iletişim tarzları her milletten insan topluluklarının barış içinde yaşayabilmesi amacıyla gerekli görülmüştür.

Son yıllarda ortaya çıkarılan İslamifobi yaygaraları ile İslam dinin içerisinden, onun öz sosyal hayat tarzını oluşturan noktalar çıkarılarak, bir kaç teröristin idalaze ettiği ne olduğu belli olmayan bir din tiplmesiyle tüm dünyanın önüne sunulmak istenmektedir. Oysa bu şarlatanlık giysisini islama giydirmeye çalışmak, yukarıda bahsettiğimiz islam iletişim anlayışı ile ters düşeceği için oldukça gerçekten uzak durmaktadır. Gerçek dışı kasıtlı politikalara karşın, müslüman olmayan bir insanın bu karalama politikalarından sıyrılarak İslam dinine dair çok az bir araştırma yapıldığında dahi, kolaylıkla kavrayacağı gerçeklerle yüzleşmesine neden olacak noktalar bulunmaktadır.

Erbakan, siyasete kendi ruhunu besleyen bir din olan İslam’ın iletişim yaklaşımı olan empatik yaklaşımla bütünleştirerek söylevlerini şekillendirmiştir. Nitekim tarihe geçen sözlerinden birinde ‘Bizim Davamızda kimse kendi için yaşamaz, herkes kardeşi için yaşar. Menfaati öldürmenin en kolay yolu budur.’⁹ demiştir. Bir başka açıklamasın da ise Erbakan; İslam’ı, ırkçılık gibi batıl ve bozuk şeylerle karıştırmak esasına dayanan sentezcilik düşüncesi de, itikadi bir sapıklıktır.¹⁰ sözleriyle bu ayrımcılığı kökten reddetmiştir.

Erbakan’ın tasarladığı uluslararası öneme sahip bir proje olan D8 projesi de aynı barış ve uzlaşmacı yaklaşımla başlıklanmıştır. Bu başlıklar Erbakan külliyyatında aşağıdaki maddeler yoluyla şöyle gösterilmektedir.

- Savaş değil barış
- Çatışma değil diyalog
- Sömürü değil işbirliği
- Çifte standart değil adalet
- Tekebbür değil eşitlik
- Baskı değil insan hakları (Erbakan, 2001)

Ayrıca Necmettin Erbakan markalaştırdığı Milli Görüş söylevi ise yine aynı tema ile şekilde içeriklenmiştir.

Milli Görüş’ün temeli;şevkat ve merhamettir.

Gayesi ise; bütün insanlar için saadet, refah, itibar ve saygınlığın sağlanmasıdır.

Milli görüşçülerin hedefleri ise;

⁹ <http://www.merhabahaber.com/erbakan-hocanin-unutulmayan-sozleri-95649h.htm> E.T 04.04. 2017

¹⁰ <http://www.merhabahaber.com/erbakan-hocanin-unutulmayan-sozleri-95649h.htm> E.T 04.04. 2017

Yaşanabilir bir Türkiye

Yeniden büyük Türkiye'yi kurmak

Yeni bir dünya'nın kurulmasını sağlamaktır. (Asiltürk, 2016, s.9-11)

Erbakan daha küçük yaştan bu yana tanzimcilik yeteneğine sahiptir. Her girdiği ortamı kendinden bir şey katarak düzenler ve bir nizama sokmaktadır. Hatta daha henüz dokuz yaşında olmasına rağmen lisedeki çocukları bile kendi kaidelerinin içine dahil ederek örgütleyebilmiştir. Okul çapında yarışmalar tertip etmeler, hocalarının yerine ders anlatmalar, başarısız öğrencilere özel dersler vermeler, hatta kulupler kurmalara kadar daha bir çok detayı bu söylevin içerisine dahil edebilmekteyiz. (Türk vd., 1992 , 11) Erbakan'ın bu hali nerede ve hangi şartlarda olursa olsun sürmüştür. Hatta 12 Eylül'de Kirazlıdere Tutukevindeyken bile durum farketmemiştir. Recai Kutan'ın bir kitabında bu hapishanedeki günlerini ve ortamda yaptıkları değişimi şöyle anlatır;

“Herkesin imrendiği koğuş bizimki en temiz koğuş, hiç sigara içilmeyen koğuş, kilere bitişik koğuş. MSP için aldırılan yiyecekleri, meyveler, domates, salatalık, gibi benzer sebzeler, kuru yiyecekler ve perşembe günü getirdiğimiz yiyecekler bu kilerde muhafaza ediliyor. En kafa dengi kadro. Lütfi Doğan Hoca'nın sohbetleri. Yasin Hatipoğlu, Ali Oğuz, S.Arif Bey ve Şevket Kazan'ın şakaları. Şevket, Fehmi, Ali Oğuz, Temel ve benim beraberce söyledikleri ilahiler. Bu sebeble bizim koğuş, MHP ve CHP'lilerin yani kendi tabirleri ile “Faşist kardeşler” ile “Komünist kardeşlerin”(!) sık sık ziyaret ettikleri bir yer. Dışarıda birbirlerine dik dik bakan MHP ve CHP'lileri görmeyin. Burada canciğer kuzu sarması, kolkola gezip dertleşiyorlar. İki günde bir ev ziyaretine gidiyoruz. Evvelsi gün akşam, Necmettin Bey ve ben Türkeş'i dün akşamda Ahmet Yıldız ve 2 CHP'liyi odalarında ziyaret ettik. Onlarda sık sık geliyorlar.” (Kutan, 2017, s.64-65)

3.3 Gülümseyen Erbakan Siyaseti

Erbakan'ın genel siyaset üslubu düşünüldüğünde karşımızda korkutan ürtüten baskıcı bir lider imajı değil aksine bize gülümseyen siyaset sunan bir lider profili çizilmektedir. (Özel; 2011) Otoritesini, muhatapları üzerinde gösterdiği rol model olma bağlamında çalışkanlığı planlılığı, kibarlığı ve zarefeti ile sağlamayabilmektedir. Onun fotoğraf kayıtlarını ve beden dili okumalarını yaptığımızda her zaman iletişime açık gülümseyen bir Erbakan karşılar bizi. O bu duruşu sadece beden dili hareketleri ile değil söylevleriyle kuvvetlendirmiştir. Erbakan'ın tasarladığı her projeyi barışçı bir üslupta, iyiliğin mimarisine odaklanmış detaylarla yapılandırdığını görmekteyiz. Onun, kavganın gürültünün arasında bile gülümseyebilen bir siyaset anlayışı vardır. Gülümsemek her ne kadar insanı bir tepki ve mizaç gereği ortaya çıktığını bilinsede bu hali her koşulda sürdürmek öyle sanıldığı kadar kolay değildir. Özellikle bunu siyaset gibi neyin, ne zaman, hangi yolla geleceğinin bilinmediği kontrolsüz bir ortamda sürdürmek oldukça usta bir iletişim yönetimini gerektirmektedir. Bu ruh hali içinde bulunduğu gerçeklerden soyutlanma anlamında değildir. Aksine ortamda bulunan patlamaya hazır bombaları kimsenin kılma bile zarar vermeden etkisiz hale getirme refleksini göstererek öğretme ve telkin etme başarısını kapsamaktadır. Onun siyasal hayatı sürecinde Türkiye'nin her yanı adeta saatli bombalarla çevrilmiş gibi gergindi. Her plansız programsız hareket ülkeyi kötü bir sona götürebilecek nitelikte ve tipte olumsuzluklara sebep olabilmekteydi. O bu yöntemi en zararsız bir şekilde yönetmiştir. Diğer baskı altında kalan şiddet yoluna sapan islamcı hareketlerin aksine, meşrutiyet çizgisinden hiç ayrılmadı. İktidar yolunu şiddette değil, sandıkta aradı. “Kurguladığı sistemle siyasal islamı Türkiye'deki yerleşik düzen içinde siyasete soktu. Bu anlamda demokratik zemini genişletti” (Özel, 2011)

Erbakan, özellikle başta 28 Şubat sürecindeki tutumu olmakla birlikte, siyasi hayatı boyunca bir çok kritik kararda gösterdiği yapıcı iletişim tarzıyla hakkı ödenemeyecek örneklerle, parmakla gösterilebilecek bir liderdir. Mesela, Refah partisinin kapatılma kararını sükunetle karşılayıp halkı

sokağa dökmek için elinden geleni yapmıştır. Oluşan gergin ortamı “bu aslında tarihin seyri içerisinde toz zerresi hükmünde fevkaleda basit bir olaydır”¹¹ diyerek halkı sakinleştirmiştir. Oysa arkasında çok çoşkulu ve ne isterse yapacak, canını dahi verebilecek bir kitle bulunmaktadır. Kapatılma ile ilgili basın açıklamasının arşiv kayıtlarını izlediğimizde hocanın basın açıklaması yapmaya geldiği masaya yönelirken çok üzgün olduğu omuzlarının tamamen düştüğü gözden kaçmamaktadır. Bu hal uzun emeklerle yükselttiği partisinin kapatılma kararı verilmesi sonu oluşan gayet normal ve insani bir üzüntü halinin göstergesidir. Ancak söz konusu görüntüyü izlemeye devam ettiğimizde bu hali üzerinden kısa sürede atmayı başardığını şahit olunmaktadır. Erbakan’ın basın açıklamasını yapacağı masaya oturduğunda bu halini üzerinden artık attığını ve durumu normalleştirici o tarihi konuşmayı yaptığını gözlemlemek mümkün. Hedef politikasını ülke refahını yükseltmek olan Erbakan için bu yılgınlık, ve agrasiflik hali bir netice getirmeyecektir. Aksine olumsuz kodlamalar yapılmasına neden olacaktır. Malumdur ki bu tür yaklaşımlarını yansıtan siyasetçiler Türkiye’ye büyük sıkıntılar yaşattır. Bir dönem sadece başbakanın beden dili hareketleri nedeni ile ülkede ekonomik krizlerin tetiklendiğine hepimiz şahit olmuşur.

3.4 Erbakan İletişim Yönetiminin Temelleri ve Beden Dili

Erbakan güçlü bir kişiliktir. Zaten bu kadar hayati tuzaklara dolu bir siyaset yaşamını yönetebilmesi bunun en iyi delilidir. Bu hali beden dili hareketleri ile desteklemektedir. Onun konuşmalarında başını dimdik tutmayı tercih etmeside bir anlatım jesti olarak bu güçlü kişiliği kodlamaktadır. (Ker Dincer, 2012, s.138) Erbakan’ın beden diline dair bir noktaya daha yer vermek gerekmektedir ki oda, otururken hangi tarz, oturuşu tercih ettiğidir. Bacak bacak üstüne atarak oturmak genellikle çok fazla sandalye de oturma sonucunda ortaya çıkabilmektedir. Bu oturuş tarzı aynı zamanda sinirli, çekingen ve savunmacı ruh halini kodlamaktadır. (Pease, 2002) Daha çok Avrupa kültürü ile özleşmiş bu hareket türk kültüründe çok tercih edilmemektedir. Türk örf ve adetlerine göre karşısındaki kişiyi fazla önemsemediğini gösterir ve bu nedenle saygısızlık olarak değerlendirilir. İlişkilerde saygıyı ve zerafeti ön planda tutan Erbakan için tercih edilmeyecek bir tarzdir. (Akgül, 2003, s.4) Bu nedenle o oturuş tarzını kullanmadığı düşünülmektedir. (İzğören, 1999).

Erbakan’ın babası ana dili gibi Fransızca konuşmasına rağmen oğlunu o dönem daha revaçta bir dil olan Almanca eğitim görebileceği İstanbul Erkek Lisesi’ne vermiştir. Burada yatılı kalan Erbakan hafta sonları tatil için eve geldiğinde yaptığı en önemli iş gazete okumaktı. Bu basit alışkanlık onu ilerde okuma alışkanlığını ve genel kültürünün beslenmesinde oldukça etkili olacaktır. Baba sabri bey, çocuklarının, radyo alması konusunda yaptığı baskıya rağmen eve radyo almamaktadır. Ancak Erbakan evdeki bu boşluğu doldurmaya taliptir. O her hafta sonu geldiği evinde Ethem İzzet Benice’nin çıkardığı Son Telgraf Gazetesi’ni baştan sona bir radyo programı gibi okur, aklına takılanları babasına iyice sormaktadır. Böylelikle Erbakan dünyadaki gelişmeler hakkında ertraflıca malumat alıyordu merakını gideriyordu. Genel kültürü ve okumayı önemseyen baba Sabri beyde onun için iyi bir kaynaktır. Erbakan’ın gündemdeki olayların yorumlamada isabetli oluşunun bu basit egzersiz kültüründen beslenmesi muhtemeldir. Bu genel kültürü artırıcı okumaları sayesinde onun, hem bir haberci refleksinde yorumlama kabiliyeti güçleniyor, hemde yaptığı sesli okumalarla diksiyon ve fonetiği güçlenmektedir. Bu okumaların verdiği kazanımlar ona ilerde iyi bir hitabetçi olma yönünde oldukça katkı sağladığı düşünülmektedir.

Erbakan, küresel dünyanın bir çok meselesine hakim olduğunu, sık sık dile getirdiği nokta atışlı öngörülerini ile her fırsatta kanıtlamaktadır. Onu meselelerin köküne inerek şekillendirdiği öğrenme alışkanlığı Benjamin Bloom’un tam öğrenme taksonomisi ile paralellik göstermektedir. Necmettin Erbakan en alt basamaktan sırayla yükselen bilgi, kavrama, uygulama, analiz, sentez,

¹¹ <https://www.youtube.com/watch?v=u8OTzBgecU0> ET. 04.04.2017

değerlendirme basamaklarının hepsinin hakkını verdiğini konular üzerindeki olgun değerlendime yönü ile kanıtlamaktadır. (Sönmez, 2014, s 31). Bu, tüm detaylarına inerek kavrayış onu öngörü ve feraset sahibi yapmaktadır. Siyonizmin sömürge analizlerine bu nedenle çok sık değinmektedir. Ona göre evrende bir yangın vardır ve o yangının nedeni Empanyalizm döngüsüdür. Çünkü dünyadaki tüm meselelerin kökü bu döngünün eseridir.

Onun kavrayış egzersizleri okul arkadaşlarının da dikkatini çekmiş ve teknik üniversite yıllığında hakkında şöyle yazılmıştır.

“Sofudur, dindardır ve çalışkandır. Hayatının yarısını namaz, yarısını da projeler işgal eder. Proje ve raporları, Saatli Maarif Takvimi gibi geniş izahlıdır. Herkesin bir sayfada bitirdiği konuyu o kırk sayfada hülasa eder. Kendisine civata nedir diye sorarsanız, izaha demir filizlerinin naklinden başlar ve o kadar anlatır ki, nihayet namaz vakti gelir ve sonucu dinleyemezsiniz...” (Türk vd., 1992, 65-66)

Gençliğine dair okumalar yaptığımızda Erbakan'ın kovboy filimlerine çok ilgi duyduğu bilgisine ratlamaktayız. Aslında kovbay filmleri empanyalist düzenin çarklarını tüm detaylarıyla yansıtan filmlerdir. O bu filmler sayesinde empanyalizim hareketinin kültür yapısının ve mantığını beyazpedeye yansıyan yüzünü tahlil etme fırsatı buluyordu. Orada güçlü ile zayıfın savaşı anlatılmaktaydı ve “en iyi Kızılderili ölü Kızılderilidir.” (Türk vd., 1992 , 140) Sözde ilerlemiş batının hak sahibi olmasına karşın sadece kendisi gibi yaşamayan Kızılderili'leri nasıl ezdiği ustaca yansıtmaktadır. Erbakan, o günlerde muhmelemen genç olmasının verdiği merak duygusuyla izlediği filmlerdeki bu diyaloglar ve senaryo temalalarından çıkardığı ana fikirleri daha sonra dillendirmeyi ihmal etmemiştir. Nitekim Necmettin Erbakan bir konuşmasında Amerikan başkanı Bush'a seslenerek şöyle bir benzetme yapmıştır. “Bu gün bir Bush siyonizmin bir oyuncağı olarak kullanılmaktadır. Bush çıkıyor televizyonda; tabi körfezde bir donanma bulundururum. Niçin, körfez petrolünde benim memfaatim var. Şu kovboy kafaya bakın!. Senin mefaatinden bize ne yaa!..Bize ne. Bizim de Teksas petrolünde menfaatimiz var. Menfaat hak sebebi olur mu. O batılı hak zannediyor. Empanyalizm ki kalbi siyonizm'dir. Hepinizi sömüreceğim diyen güç. Bir tarafta hayır kimse kimseyi sömürmeyecek diyen Adil düzene inanan insanlar. Bu mücadeleler hak ve batılın mücadeleleridir.”¹²

Bir başka detayda ise Erbakan ‘ezen güç’ olarak simgelediği empanyalizmin dünyadaki oyunlarını çocukluğunda izlediği korku filmlerine benzetmektedir. Ve bunu şu ifadelerle dile getirmektedir. Bir Drakula Vampir'i vardı ve insanların kanını emerek yaşardı. Bunun için her yola başvurur, insafsız bir şekilde insanları öldürür, ezer, kırardı. Şimdiki “ezen güçde” 6 milyar insanın hakkını yiyor, onları sömürüyor, ızdırıp ve gözyaşına boğuyor. (Erbakan; 2016; s.133)

3.5 Dokunulabilir Meteryalli Siyaset

İletişimde mesaj ne kadar ilgi çekici ve farklı kanalla sunulursa o kadar etkili olabilmektedir Erbakan'da bu detaya dikkat etmiştir. O rakiplerini aksine kuru, vaat siyaseti yerine her söylevini önemsemiş, akademik bir çalışma gibi verilere ulaşarak harmanlamış ve kitle türüne göre somut meteryaller tasarlayarak sunmuştur. İncelemeler yaptığımızda onun arşiv kayıtlarına geçen fotoğrafları bu görüşü doğrular nitelikte olduğu düşünülmektedir. Aşağıda bu yönüne dair fotoğraflara ve görüşlere yer verilmiştir.

¹² <http://erbakanvideolari.com/su-kovboy-kafaya-bak-ya> ET. 04.04.2017

Resim 2: Yapılan zamlarla ilgili basın toplantısı¹³

Resim 2’de görüldüğü üzere, sayısal verilerin havada uçtuğu ve herkesin anlamakta güçlük çektiği sıkıcı ekonomik bir mevzuyu Erbakan, kurguladığı somut semboller sayesinde halkla kolayca anlatarak, kendine örgü bir tarz kullanmıştır.

Resim 3:Partiler arasında bir ziyaret¹⁴

¹³ <http://www.porttakal.com/foto-galeri/40-sene-once-turkiye-gundemi-21718/18> - E.T. 04.04.2017

¹⁴ http://sosyal.hurriyet.com.tr/yazar/riza-ozel_464/turkiye-nin-fotograf-depo-su_30179942 - E.T. 04.04.2017

Üsteki 3 nolu fotoğrafta Erbakan, Kadayıf tatlısından yola çıkarak, döneminin siyasi olayları hakkında görüş aktarmıştır.

Bu konuda aşağıdaki metin de ise konuyla ilgili yapılmış vatan gazetesi haberinden değerlendirme detaylarına yer verilmektedir.

“12 Kasım 1979’dan 12 Eylül 1980’e kadar süren Demirel başbakanlığındaki koalisyon hükümetini dışardan destekleyen MSP lideri Erbakan, hükümeti kerhen desteklediğini söyleyince, ‘Neyi bekliyorsunuz’ sorusuna ‘kadayıfın altının kızarmasını’ cevabını verdi. Erbakan, ‘Kadayıfın altı kızarmadan bu hükümeti uzaklaştıracak olursanız, bu zihniyet milleti aldatmanın gene bir fırsatını bulacaktır. Onun için kadayıfın altının kızarmasını bekleyeceğiz’ dedi. Erbakan, 23 Nisan 1980’deki basın toplantısında da 18 Mayıs’a MSP il başkanları toplantısına kadar bekleyeceğiz. Kadayıfın altının kızarıp kızarmadığına bakacağız’ diye konuştu.” (Vatan, 27.02 2011).

Resim 4: Erbakan Trt Anadolu ekranlarında canlı yayında gösterdiği bir dolar ile siyonizm ve sömürgecilik ilişkisini anlatıyor. ¹⁵

¹⁵<http://www.internethaber.com/necmettin-erbakan-1-dolarin-sirrini-boyle-anlatmisti-video-galerisi-1701949.htm> ET. 04.04.2017

Erbakan kimi zamanda canlı yayına gelirken cebinde getirdiği 1 doları kullanarak bile siyonizm sömürü ilişkisini anlatabilmektedir. Bu bağlamda Trt Anadolu'da katıldığı bir canlı yayında kullandığı söylevler şöyledir.

“Şunu görüyorsunuz. (Elinde tuttuğu bir doları göstererek) Bak bu gördüğünüz doların burasında Amerika Birleşik Devletleri yazdığına bakmayın siz... Asıl arkasında bir mühür var. Bu mühür siyonizmin mühürüdür. Bu siyonizmin parasıdır. Amerikan merkez bankası dediğiniz 7 tane siyonist bankanın melayati birleşik bankadır ve siyonistlerindir. Amerika'nın içerisinde beş trilyon dolar var. (Elinde tuttuğu bir doları göstererek) Şunda da beş trilyon dolar var. Bu siyonizmin parasıdır. Amerikan merkez bankası yani FED bunu kir alıyor siyonizme para vermek için. Kendisinin parası yok siyonizmin parasını kirayla kullanıyor. Bu kullanmış olduğu parayı da getiriyor petrol şeyhine veriyor elinden petrolü alıyor. Bize getiriyor pamuğumuzu, madenimizi alıyor. Dünyanın her yerinde sıcak bir odada oturmuş düymeye basıyor. Onbeş dakikada bastığı para ile bizim bir senedeki tarladaki çalıştığımız paranın karşılığını değiştiriyor ve bizi sömürüyor.”

Emparyalist işbirlikçi güçlerin tarih içerisindeki ilerleyişini ise Erbakan kendi bakış açısı ile resim 5' te şöyle tabloştürmüştür.

İŞBİRLİKÇİLERİN DÜZENİ

TATBİKATTAKİ DÜZEN

ÖZET VE SONUÇ

İŞBİRLİKÇİLER
AKP - CHP

II. RAMSES DÜZENİ

5000 YIL ÖNCE
MISIR

BUGÜN TÜRKİYE'DEKİ KÖLE DÜZENİ

BUGÜN
TÜRKİYE

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 12/8

Resim 5:Erbakan İMF'ci işbilkçilerin ezen düzeni'nin işleyişini bu görselle tüm ayrıntıları ile karikatüze etmiştir. (Erbakan; 2016; s.64)

3.6 Dokunulabilir Siyaset'in Somut Yüzü

Dokunulabilir meteryalli siyasetin sadece somut yüzü yoktur, aynı zamanda soyut yüzü de vardır. Oda hedef kitle ile kurduğu duygusal ilişkidir. Erbakan hedef kitlesinin görebileceği dokunabileceği bir siyasetçiydi. O seçmeni ile arasına asla mesafe koymaz aksine her fırsatta bütünleşirdi. Konuşmalarında tüm insanlığı kapsayan evrensel bir üslup hakimdir. O daha selam aşamasındayken muhatabına yönelik özel duygularını söylemekten asla çekinmemektedir. Tüm konuşmalarına “Hepinizi hürmetle muhabbetle selamlıyorum. Sevgiyle kucaklıyorum...” (Erbakan; 2016; s.21) her birinizi ayrı ayrı muhabbetle anlımızdan öpüyorum ve bağırma basıyorum” (Erbakan; 2016; s.19) gibi özel duygu yüklü kelimeler tercih ederdi. Bu tür selamlamalarda size karşı içimde büyük merhamet, ve sevgi taşıyorum duygusunun baskın olduğu düşünülmektedir. Zaten genel vücut duruşunda tercih ettiği kollar açık duruş halide iletişime her zaman açık olduğu mesajını kodlamaktadır. Hatta onun pozitif nezaket anlayışını Trt'nin arşivlerinde kaydolmuştur. Söz konusu arşiv kaydı ‘Liderler Zirvesi’¹⁶ isimli program öcesi kuliste gergin bir şekilde bekleyen siyasetçilerin hoca'nın gelişile nasıl yumuşadığının görüntüsüne yer verilmektedir..

3.7 Kişiyeye Özel Siyaset Üslubu

Erbakan konuşmalarında, düzgün, akıcı, ve sade Türkçe tercih eden bir siyasetçi profili çizmektedir. Çevresindekiler tarafından kolay kızmayan en saçma soruları dahi dinleme nezaketine sahip bir kişilik imajı ile tanınmaktadır. Ayrıca onun konuşmaları çok ikna edici bulunmaktadır. Öyleki onunla aynı görüşte olmayan bir kişi bile konuşma sonrası o fikre inanır hale geldiği gözden kaçmamaktadır. Bu ikna kabiliyetindeki sınırın altında söylediklerine önce kendinin inanıyor ve sonra dillendiriyor olması ayrıntısı yatmaktadır. (Akgül, 2003, s.198) Erbakan'ın tercih ettiği üslubu'un yanı sıra kişiyeye özelde siyaset yapmayı ihmal etmediği görülmektedir. Onun Anadolu'nun bir çok yerinden gelen mektuplara cevap verdiği, tek kişi dahi de olsa dava adamı olmaya yönelik planlama ve yönlendirici yazışmalar yaptığı bilinmektedir. Hemde o bunu sosyal medya gibi olgunun olmadığı bir dönemde başarmaktadır. Malumdur günümüzdeki siyasetçiler sosyal medya uzmanları aracılığı ile bu yakınlışmayı sağlayıcı çalışmalarını daha yeni yapmaktadırlar.

3.8 Erbakan'ın Sivil Toplum Zekası

Yaşam öyküsüne ve öncülük ettiği çalışmalara bakarsak Erbakan'ın çok yönlü bir zekaya sahip olduğunu söylemek zor olmayacaktır. Bu çok yönlü tasarlayış kabiliyetinin içerisinde önemli bir yere sahip olan noktalardan biri de Erbakan'ın sivil toplum zekasının oldukça yüksek olduğu görüşüdür. O, savunduğu “Milli görüş” tezini hayata geçirilebilir olması ve somutlaştırıcı hale getirmek amacıyla vakıf, dernek, oda, sendika gibi bu tür kuruluşlar vasıtasıyla daha entegre bir iletişim yönetimi hedeflemiştir. Necmettin Erbakan, bu kuruluşların Anadolu'nun en ücra köşelerinde bile temsilcilikler açılmasına örgütlemiştir. Bu sayede ortaya çıkan çok yönlü iletişim süreci nedeniyle de Anadolu halkının Halka İlişkiler öğrenmesine vesile olmuştur. (Akbaş Demirkan, 2016) Çünkü bu kuruluşlar tamamen gönüllük esasına dayanılarak kuruluyor ve yönetliyordu. Böylelikle halk kendisi için gerekli gördüğü sosyal faaliyetleri ve sosyal sorumluluk projelerini birebir araştırıyor, planlıyor uyguluyor ve genel merkeze gönderdiği aylık raporlarla belgeleştirerek değerlendirilebilmesine katkı sağlıyordu. Bu kurumlarda gerçekleşen iletişim sürecine bakıldığında Halkla İlişkiler süreçlerinde yer alan; araştırma, planlama, uygulama ve değerlendirme kavramlarından olan dört ana başlığında eksiksiz yerine getirildiği görülmektedir.

¹⁶ https://www.youtube.com/watch?v=LiuJ2Q8X6_0 E.T. 04.04.2017

4. Sonuç

Siyaset ve incelik ayrılmaz bir bütün olması gerekirken artık ayrı düşmüş kavramlardır. Günümüzde bu iki kavramı bir araya getiren siyasetçiler önemsenmiş ve kalıcı izli siyaset yaparak, tarihe geçen isimler olmuşlardır. Profesör Dr. Necmettin Erbakan da bu kavramlardan yola çıkarak siyaset yapmıştır ve bu tarz siyaseti önemsemiştir. Bu nedenle Erbakan'ın siyaset anlayışı bu gün tüm yönleri ile boşlukları doldurabilecek misyonda ve çok yönlü bir modeldir. Bu model içerisinde, günümüz siyasetçileri için oldukça fazla çıkarımlar barındırmaktadır.

Bu çıkarımlardan biri öncelikle ilişkilerimizde empatiyi ön planda tutarak hareket etme becerisine sahip olmaktır. Çünkü iletişimde hangi ideolojiye sahip olursak olalım karşıt görüşteki insanlara yapıcı yaklaşım tarzı içerisinde olmak oldukça hayati bir önem taşımaktadır. Bu beceri bizi hedef kitleye daha rahat yaklaştıracak ve dolayısıyla görüş ve fikirlerimizi daha rahat aktratmamıza zemin hazırlayacaktır. Erbakan, siyasette unutmaya yüz tutmuş bu yaklaşım tarzını özümseyen bir siyasetçi olarak karşımıza çıkmaktadır. O bize oldukça yapıcı, ve gülümseyen bir siyaset modelini sunmuştur.

Erbakan'ın, yaşamı boyunca savunduğu ideoloji olan milli görüş fikriyatını, daha donanımlı ve uygulanabilir hale getirmek için onu destekleyeci kuruluşlar tasarlamıştır. Bu kuruluşlar farklı alanlardaki zengin hedef kitleleri ile çeşitli hizmetler sunmuşlardır. Bu kuruluşların bir çoğu halen yaşamını sürdürmektedir. Onların aynı başarıyı ve vizyonu sürdürebilmesi için mutlaka Erbakan'ın zarif zevletçilik yaklaşımını devam ettirmeleri gerekmektedir. Ancak böylelikle Türkiye'nin iki başlığa sıkıştırılmaya mecbur bırakılan siyasetinin dışına çıkılarak üç'üncü bir soluk olabileceğini düşünmekteyiz.

Erbakan "önce milli ve manevi" değerlerine bağlı bir Türkiye hayal ederek, onu milli görüş fikriyatı ile ete kemiğe büründürmüştür. Böylelikle rakiplerinden farklı olarak halkın önüne elle tutulur bir model koymuştur. Çalışmamız, bu çok yönlü mücadelenin arşiv kayıtlarında geçen verileri analiz ederek, bu güne ışık tutmaya çalışmıştır. Ayrıca, Erbakan fikriyatının özüne inerek, milli yükseliş yolunun haritası analiz edilmeye çalışılmış ve bu güne göndermeler yapılmasının önünün açılması istenmiştir. Çünkü böylesi donanımlı bir iletişim yönetiminin günümüz gürültülü siyaset anlayışını dinginleştirerek çok şeyler katacağı gözlerden kaçmayacak bir gerçektir.

KAYNAKÇA

- Akay, E. (2014). Siyaseti Demokrasi İle Kirletmek, Köklü Değişim Dergisi, 116, <https://www.kokludegisim.net/116.Sayi/siyaseti-demokrasi-ile-kirletmek....html>
Erişim tarihi: 01.03.2017.
- Arpacı, I. (2012) Türk Siyasal Yaşamına Etkileri Bakımından İslamcılık ve Necmettin Erbakan, 247-248, Doktora tezi.
- Akbaş Demirkan, E. (2017) Erdemli Millet Tasavvurunda Bir Gönüllü:Necmettin Erbakan, Sebülürreşad Dergisi, Sayı:1014, Cilt XLI. 17.
- Akbaş Demirkan. E (2016) Prof. Dr. Necmettin Erbakan'ın İletişim Yönetimin Arşiv Kayıtlarından Yola Çıkararak Değerlendirilmesi, Doğumunun 90. Yılında Erbakan Sempozyumu
- Akgül, A. (2003), Çağın Değişimi ve Erbakan Devrimi, 4, Burak Yayıncılık, Elazığ
- Altınbeyaz, Y. (2013) Erbakan Hocanın unutulmayan sözleri, <http://www.merhabahaber.com/erbakan-hocanın-unutulmayan-sozleri-95649h.htm>
Erişim tarihi:04.04. 2017

- Altun, M. (2006) İslam Eğitim Geleneğinin Temel Kaynaklarında Empatik Yaklaşım, Yüksek Lisans Tezi, 57-77.
- Asiltürk. O. (2016) Halka Sahip Çıkmak, 9-11, Ankara, MG V Yayınları.
- Burhan Dergisi, (2012) Sayı 138, Necmettin Erbakan'ın Günaydın Röportajı (1977) , <http://www.burhandergisi.com/roportaj/883-erbakan-gunaydin-roportaj.html> Erişim tarihi: 01.03.2017
- Çalmuk. F. (2017) Das İst Erbakan 'Reis Beyin Oğlu' 1. Cilt, Ankara, Hoton Yayınları
- Çetinkaya T. (Hazırlayan), (2016), Yeni Bir Dünya ve Adil Düzen, Prof. Dr. Necmettin Erbakan 164-166, MG V Yayınları, Ankara.
- Çetinkaya, T. (Hazırlayan), (2016), Prof. Dr. Necmettin Erbakan Arkasındakilerle ve Türkiye'nin Kayıplarıyla Darbe, 143, MG V Yayınları, Ankara.
- Er.N.(2013)Siyasetin Verasete Dönüştürülmesi, <https://politikvesiyasi.wordpress.com/2013/07/19/siyasetin-verasete-donusturulmesi/> Erişim tarihi:01.03.2017.
- Erbakan, N. (2001) İslam-batı diyalogu ve geleceği. Erbakan külliyyatı (Cilt 4) s. 414
- Erbakan, N. (2016) (Yayın Editörü: Yılmaz, M.) Davam, 133, MG V Yayınları, Ankara.
- Erbakan, N. (2003) Tarihe Düşülen Kayıtlar, Fetih Konuşması ve Haftalık Basın Toplantıları, Saadet Partisi Gençlik Kolları Genel Merkezi s.49
- Ersin, İ.Yıldırım, C. (2016). Necmettin Erbakan'ın Manevi Kalkınma Söyleminin İslam Ekonomisi İçerisindeki Yeri ve Sosyal Sermaye ile Asimetrik Bilgi Konularıyla İlişkisi, 144.
- Ertem, H. (2015) Yaşayanların dilinden Milli Görüş, 4. Baskı, 148-149. İstanbul, Ravza Yayınları.
- Göksal, G. (2015), Prof. Dr. Necmettin Erbakan Özel Sayı, Siyasal Söylem ve İletişim, Çelikten İrade, 107.
- İzgören, A.Ş. (1999), Dikkat Vücudunuz Konuşuyor 2.Baskı. Academy International, Ankara.
- Ker Dincer, M. (2012), İletişimin Kalbi Sözsüz İletişim Becerileri, 138, Nobel Yayınları, Ankara
- Kutan, R. (2017), Kirazlıdere Tutukevi Penceresinden 12 Eylül, s.64-65, MG V Yayınları, 5. Baskı, Ankara.
- Peri, R. (Yönetmen). (2015). Prof. Dr. Necmettin Erbakan'ın Hayatı, Mücahit Erbakan (Belgesel)
- Sönmez, V. (2014), Öğretim İlke ve Yöntemleri, 31, Anı Yayıncılık, Ankara.
- Özel, S. (2011), <http://www.haberturk.com/yazarlar/soli-ozel/606242-erbakan>, Erişim tarihi: 04.04.2017
- Pease, A. (2002). Beden Dili (çev. Y. Özben). Rota Yayınları, 208, İstanbul
- Türk, N. Üstün, F. (1992) Bilinmeyen yönleri ile Erbakan.
- Türk, Ü. (Hazırlayan), (2016), Milli Görüş İktidarı Niçin ve Nasıl Prof. Dr. Necmettin Erbakan, MG V Yayınları, Ankara.,

Citation Information/Kaynakça Bilgisi

Akbaş Demirkan, E. (2017). “Prof. Dr. Necmettin Erbakan’ın Zarif Devletçilik ve Üslup Anlayışı / Prof. Dr. Necmettin Erbakan's Gracious Statecraft and Wording Approach”, *TURKISH STUDIES -International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic-*, ISSN: 1308-2140, (Millî Görüş Özel Sayısı) Volume 12/8, ANKARA/TURKEY, www.turkishstudies.net, DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.11684>, p. 451-472.